

ВЛИЈАНИЕТО НА МЕДИУМСКАТА ПИСМЕНОСТ ВРЗ СОЦИЈАЛНАТА ИНТЕГРАЦИЈА КАЈ ДЕЦА СО ПОПРЕЧЕНОСТ

Марија Давчевска⁷

Апстракт

Медиумската писменост игра голема улога во процесот на социјалната интеграција кај децата со попреченост, овозможувајќи им да се вклучат во заедницата според своите потреби, интереси и можности. Во многу случаи, овие деца можат да се чувствуваат изолирани или исклучени од општеството поради нивните попречености. Медиумската писменост може да им обезбеди пристап до информации, комуникација со другите и можност за учество во различни активности и искуства. Целта на ова истражување е да се добие подетално разбирање за влијанието на медиумската писменост врз социјалната интеграција кај децата со попреченост и да се идентификуваат можности за подобрување на нивниот пристап до медиумската писменост и социјалната интеграција. Истражувањето се базира на користење на анкетен лист како метода за собирање податоци за 15 родители на деца со попреченост и 15 наставници. Методологија: Анкетата содржи прашања кои ја истражуваат честотата на користење на медиумите, влијанието на медиумската писменост врз социјалната интеграција, учеството во активности преку медиумската писменост, предизвиците и ресурсите за користење на медиумската писменост, како и препораки за подобрување на пристапот до медиумската писменост за децата со попреченост. Резултати и заклучоци: Резултатите покажаа дека примената на медиумската писменост може значително да ја подобри социјалната интеграција на децата со попреченост, преку обезбедување пристап до информации, комуникација со околината и можност за учество во различни активности. Врз база на добиените резултати, се предлагаат препораки за развој на програми и интервенции за поддршка на овие деца во општеството.

Клучни зборови: медиумска писменост, деца со попреченост, социјална интеграција

⁷ davcevskamarija@yahoo.com

Вовед

Во современото дигитално општество, медиумската писменост игра клучна улога во развојот на индивидуалните и на социјалните вештини на децата. Од телевизија, интернет, социјални мрежи до видеоигри, медиумските платформи обезбедуваат широк спектар содржини и интеракции кои имаат значајно влијание врз нивниот социјален и когнитивен развој. Во овој контекст, истражувањето за влијанието на медиумската писменост врз социјалната интеграција кај децата со попреченост претставува значаен аспект од образованието и развојот на децата со различни видови попреченост. Во последните децении, медиумската писменост стана неизбежен дел од нашето секојдневие, претставувајќи голем дел од начинот на кој комуницираме, учиме и се забавуваме. Значењето на медиумската писменост во денешното инклузивно општество е големо, затоа и децата со попреченост не треба да бидат изоставени во овој процес. Медиумската писменост игра голема улога во процесот на социјалната интеграција кај децата со попреченост, овозможувајќи им да се вклучат во заедницата според своите потреби, интереси и можности. Во многу случаи, овие деца можат да се чувствуваат изолирани или исклучени од општеството поради нивните попречености. Медиумската писменост може да им обезбеди пристап до информации, комуникација со другите и можност за учество во различни активности и искуства. Медиумската писменост е составена од вештини и компетенции за разбирање, интерпретирање и критичко вчитување на медиумските содржини. За децата со попреченост, кои можеби се соочуваат со физички, сензорни, когнитивни или комуникативни предизвици, пристапот и учеството во медиумската култура може да бидат дополнителни предизвици или пречки. Во многу случаи, овие деца можат да се соочат со бариери, како што се недостапните медиумски ресурси и недоволната поддршка за користење на медиумите во нивното учење и развој. Сепак, медиумската писменост може да претставува значаен инструмент за нивната социјална интеграција и учество во заедницата, можност за да ги истражуваат различните аспекти на светот околу нив, да ги развиваат критичките вештини и да им се помогне да ги изградат своите социјални мрежи и односи. Медиумската писменост за лицата со попреченост не е само важна за индивидуален напредок на едно лице со попреченост туку и за промовирање целосна општествена промена во насока на разбирање, еднаквост и инклузија. Медиумската писменост за лицата со попреченост не може да се постигне исклучиво преку индивидуални напори. Медиумските платформи и производителите на уреди мора да преземат одговорност за обезбедување пристапност и промоција на инклузивното претставување на попреченостите во нивните продукти и содржина. Ова подразбира инвестирање во функции за пристапност, консултации со заедниците на лицата со попреченост во однос на дизајнот и на содржината и преземање одговорност при сторени прекршоци на стандардите за пристапност. Медиумската писменост за лицата со попреченост е основна вештина за снаоѓање во нашиот свет во моментов. Истражувањето за влијанието на медиумската писменост врз социјалната интеграција кај децата со попреченост има значаен импакт на практиката и политиките за образование и поддршка на оваа популација. Разбирањето на овој аспект од нивниот развој може да придонесе за подобрување на условите за нивната социјална вклученост и квалитет на живот. Освен тоа, истражувањето може да ги поттикне дебатите и интервенциите за инклузија и рамноправност во општеството.

ПРЕГЛЕД НА ЛИТЕРАТУРА

Медиумската писменост се однесува на сите видови медиуми, вклучувајќи телевизија и филм, радио и снимена музика, печатени медиуми, интернет и други нови дигитални комуникациски технологии. Важно е да се нагласи дека, иако онлајн-медиумите во многу земји заземаат централно

место за информирање на граѓаните, сепак во Република Северна Македонија, според анализата на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, повеќето граѓани користат традиционални медиуми (телевизија и радио) како извори на информации. Сепак, без разлика на различните извори, медиумите, општо гледано, се плодна почва за девијантни медиумски феномени и затоа е неопходно итно актуализирање на медиумската писменост и едукација. Ова е особено важно за децата со попреченост и нивната социјална интеграција. Поголем дел од истражувањата во светот покажуваат дека медиумската писменост може да има позитивен ефект врз социјалната интеракција и учењето на децата со попреченост, а со тоа да имаат пристап до информации, да ги развиваат комуникациските вештини и да учествуваат во различни аспекти на заедницата. Во истражувањето на Џонсон и колеги (2019) "The Impact of Media Literacy on Social Integration of Children with Disabilities" - се објаснува влијанието на медиумската писменост врз социјалната интеграција кај децата со попреченост. Резултатите покажуваат дека постојат позитивни врски помеѓу медиумската писменост и социјалната интеграција, а особено кај децата со аутизам и комуникациски попречености, додека во "Media Literacy and Social Inclusion of Children with Disabilities: A Review of Current Research," кое е истражување на Харис и Смит (2020), се анализираат различни пристапи и методи за поддршка на овие деца преку медиумската писменост и се извлекуваат заклучоци за најдобрите практики и потребите за идни истражувања. "Digital Media Literacy and Social Participation of Children with Disabilities" - истражувањето на Ким и соработници (2018), ја истражува врската помеѓу дигиталната медиумска писменост и социјалното учество на децата со попреченост. Резултатите покажуваат дека дигиталната медиумска писменост може да има значаен позитивен ефект врз социјалното учество и интеракција на овие деца. "Media Literacy and Social Inclusion of Children with Disabilities: Strategies for Teachers" - студијата на Смит и Давидсон (2021) претставува преглед на стратегии и пристапи кои наставниците можат да ги применат за да ја поддржат социјалната интеграција на децата со попреченост преку медиумската писменост. Овој преглед ги идентификува најдобрите практики и предлага практични совети за имплементација. "Exploring the Impact of Media Literacy Education on Social Inclusion of Children with Disabilities: A Longitudinal Study" е истражување на Ковачевиќ и колеги (2020) кое ги истражува долгорочните ефекти од образованието за медиумска писменост врз социјалната интеграција на децата со попреченост. Со користење на лонгитудинална методологија, авторите ги анализираат промените во социјалната интеракција и учеството на децата преку времето. Истражувањето на Браун и Џонс (2019) "Digital Media Literacy and Social Skills Development in Children with Physical Disabilities" ги истражува врските помеѓу дигиталната медиумска писменост и развојот на социјални вештини кај децата со физички попречености. Резултатите го нагласуваат значењето на дигиталната писменост за поддршка на социјалната интеракција и комуникација на овие деца. "Parental Perspectives on Media Use and Social Integration of Children with Intellectual Disabilities" е истражување на Гарсија и колеги (2017) и претставува анализа на перцепциите на родителите за употребата на медиумите и нивното влијание врз социјалната интеграција на децата со интелектуални попречености. Преку интервјуа со родителите, авторите истражуваат различни аспекти на оваа тема. Истражувањето на Ли и соработници (2021) "The Role of Assistive Technology in Promoting Media Literacy for Children with Sensory Disabilities" претставува преглед на улогата на асистивните технологии во поддршка на медиумската писменост за децата со сензорни попречености. Авторите анализираат различни видови асистивни технологии и нивниот потенцијал за подобрување на медиумската писменост кај овие деца. Овие примери од литературата дополнително ги илустрираат различните пристапи и аспекти на истражувањето за влијанието на медиумската писменост врз социјалната интеграција кај децата со попреченост. Во РС Македонија, како и во други земји, постојат иницијативи, програми и истражувања кои се фокусираат на поддршка на овие деца преку медиумската писменост. Од кампањи и обуки за наставниците до образовни ресурси и адаптирани медиумски содржини, се претприемаат различни активности за подобрување на пристапот и учеството на децата со попреченост во медиумската култура. Во Македонија,

како и во многу други земји, постојат неколку предизвици и можност за подобрување на пристапот и учеството на децата со попреченост во медиумската култура. Еден од предизвиците е осигурувањето на адаптирани медиумски ресурси и содржини што се приспособени на различните потреби и способности на овие деца. Исто така е потребно да се обезбеди обука и поддршка за наставниците и родителите за да можат да ги поддржат децата во развивањето на медиумската писменост и учеството во медиумските активности. Од друга страна, можностите за соработка помеѓу владините институции, образовните установи, невладините организации и медиумските компании можат да бидат од суштинско значење за да се креираат погодни услови за вклучување на децата со попреченост во медиумската култура. Преку оваа соработка, може да се создадат програми и ресурси што се приспособени на нивните потреби и можности.

ИСТРАЖУВАЧКА МЕТОДОЛОГИЈА

Целта на ова истражување е какво е влијанието на медиумската писменост врз социјалната интеграција кај децата со попреченост, односно да се направи увид како медиумската писменост може да влијае врз способноста на овие деца за вклучување во заедницата и развој на социјални вештини и како може да ги подобрат истите. Истражувањето се базира на користење анкетен лист како метода за собирање податоци за 15 родители на деца со попреченост и 15 наставници - се истражуваат перцепциите и искуствата на родителите и наставниците. Анкетата содржи прашања кои ја истражуваат честотата на користење на медиумите, влијанието на медиумската писменост врз социјалната интеграција, учеството во активности преку медиумската писменост, предизвиците и ресурсите за користење на медиумската писменост, како и препораки за подобрување на пристапот до медиумската писменост за децата со попреченост. Конкретно, истражувањето се фокусира на следните прашања: Како пристапот до различни медиумски платформи и содржини влијае на социјалната интеграција на децата со попреченост? Кои се најефективните начини за развивање на медиумска писменост кај оваа популација и како влијае тоа на нивната социјална вклученост? Кои фактори имаат најголемо значење за успешната социјална интеграција на децата со попреченост во контекст на медиумската писменост? Се изврши статистичка анализа на анкетните податоци со цел да се добие и квалитативен и квантитативен пристап и да се обезбеди целосна анализа на влијанието на медиумската писменост врз социјалната интеграција кај децата со попреченост. Овие практики и заклучоци можат да послужат како основа за развој на програми и интервенции за поддршка на овие деца и на нивните заедници.

Во истражувањето се поставени и неколку хипотези:

- Хипотеза 1:** Децата со попреченост кои имаат пристап до разновидни медиуми и технологии за медиумска писменост ќе имаат поголеми можности за социјална интеграција во различни заеднички активности и интеракции.
- Хипотеза 2:** Употребата на специјално дизајнирани медиумски содржини и апликации за деца со попреченост ќе има позитивен ефект на нивните социјални вештини и вклученост во различни социјални контексти.
- Хипотеза 3:** Децата со попреченост кои имаат поддршка и обука за употреба на медиумската писменост ќе демонстрираат поголема самоувереност и способност за успешна социјална интеракција во различни ситуации.

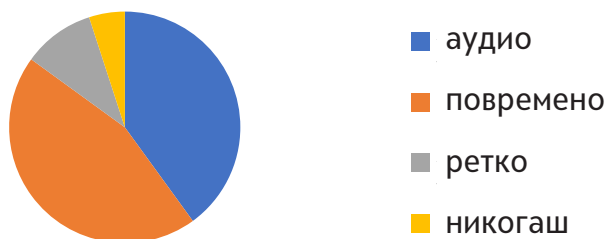
Хипотеза 4: Родителите и наставниците кои имаат позитивен став кон употребата на медиумската писменост како дел од образовниот процес на децата со попреченост ќе имаат поголема веројатност да ги поддржат во нивната социјална интеграција и развој. Одговорите на овие поставени хипотези даваат информации за употребата и влијанието на медиумската писменост кај децата со попреченост, како и ставовите и потребите на наставниците и родителите.

КОНСТАТАЦИИ/РЕЗУЛТАТИ

Медиумската писменост станува сè поголема потреба во денешното општество, при што технолошкиот напредок непрекинато ги менува начините на комуникација и интеракција. За децата со попреченост, пристапот до медиумските содржини може да биде клучен аспект од нивниот социјален и когнитивен развој. Но, во исто време, се појавуваат предизвици и опасности што произлегуваат од употребата на медиумите, посебно кога станува збор за деца со попреченост. Ова истражување е значајно затоа што ни овозможува да го разбереме влијанието на медиумската писменост врз социјалната интеграција на децата со попреченост. Преку добивање детален преглед на овој аспект од нивниот развој, ние можеме да развиеме посветени интервенции и програми што ќе ги поддржат во нивниот процес на учење и раст. Покрај тоа, истражувањето има потенцијал да придонесе во формирањето политики и стратегии кои ќе создадат погодна околина за развој и вклученост на децата со попреченост во општеството. Освен што ги идентификува предизвиците, можностите и потребите на оваа популација, ова истражување може да ги согледа и интересите на широката заедница, вклучувајќи ги и родителите и наставниците (стручните лица). Преку разбирање на важноста на медиумската писменост и неговиот влијателен потенцијал, можеме заедно да создадеме подобра и попосветена околина за развој на децата со попреченост. Во истражувањето се направени анализи на резултатите на анкетните прашалници со две целни групи: родители и наставници на деца со попреченост. Резултатите од одговорите на анкетниот прашалник со наставниците на деца со попреченост се следниве:

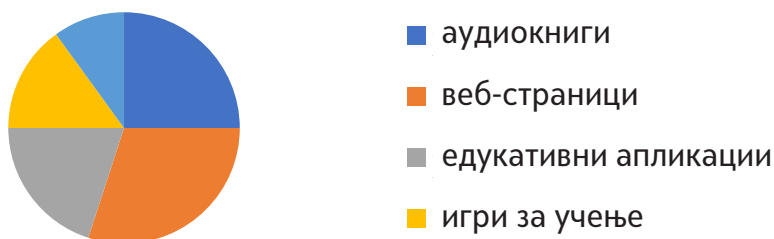
На првото прашање: Колку често користите различни видови медиумска писменост во вашата настава со децата со попреченост? Добиени се следниве одговори: 40 % од наставниците одговорија со Редовно, Повремено: 45 %, Ретко: 10 % и Никогаш: 5 % од наставниците.

1. прашање

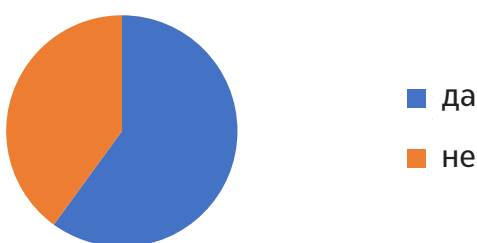
На второто прашање: Кои конкретни медиумски ресурси или апликации ги користите за да ги поддржите учењето и социјалната интеграција на децата со попреченост? Најчести одговори се: Аудиокниги: 25 %, Веб-страници со образовни содржини: 30 %, Едукативни апликации: 20 %, Игри за учење: 15 % и Друго: 10 %.

2. прашање

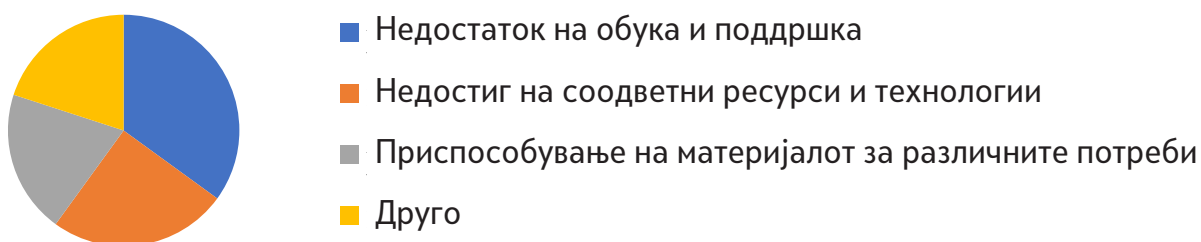
На третото прашањето: Дали вашиот учебен материјал е приспособен за потребите на децата со попреченост, вклучувајќи го и аспектот на медиумската писменост? 60 % од наставниците одговорија со Да, а со Не: 40 %.

3. прашање

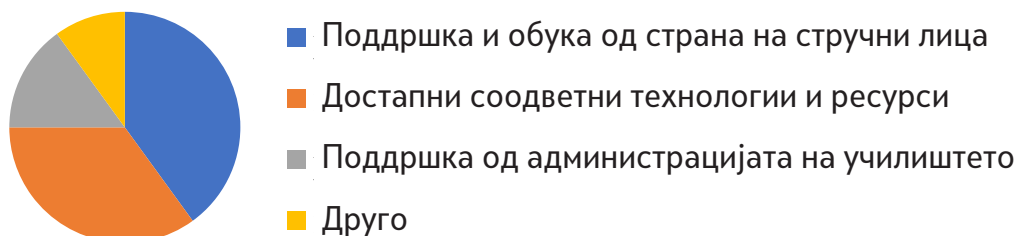
На четвртото прашање: Со кои предизвици се соочувате во вклучувањето на медиумската писменост во наставниот процес за децата со попреченост? Најчести одговори се: Недостаток на обука и поддршка: 35 %, Недостиг на соодветни ресурси и технологии: 25 %, Приспособување на материјалот за различните потреби: 20 % и Друго: 20 %

4. прашање

На петтото прашање: Каква поддршка и ресурси ви се потребни за да го интегрирате ефективно аспектот на медиумската писменост во вашата настава со децата со попреченост? Одговорите се: Поддршка и обука од страна на стручни лица: 40 %, Достапни соодветни технологии и ресурси: 35 %, Поддршка од администрацијата на училиштето: 15 % и Друго: 10 %.

5. прашање

Шестото прашање: До кој степен сметате дека употребата на медиумската писменост може да има позитивен ефект врз социјалната интеграција и учењето на децата со попреченост? 50 % од наставниците одговорија дека има: Многу позитивен ефект, 40 % Позитивен ефект, додека мал дел односно 5 % одговараат со Неутрален ефект и 5 % Негативен ефект.

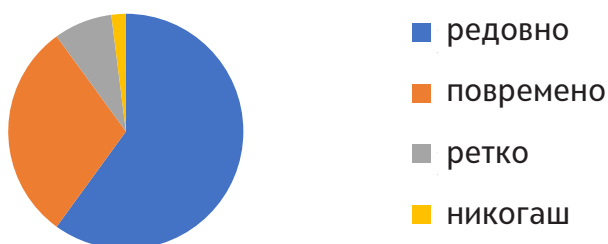
6. прашање

Резултатите од одговорите на родителите на деца со попреченост се следниве:

Колку често вашето дете ги користи следниве медиуми: компјутери, таблети, паметни телефони? 60 % од родителите одговараат со Редовно, со Повремено 30 %, Ретко: 8 % и Никогаш: 2%.

1. прашање

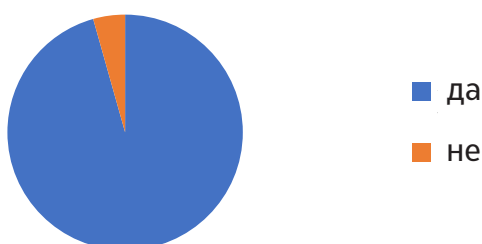
На прашањето: Кои видови медиуми претпочита вашето дете? Одговорите се: Игри: 45 %, Едукативни апликации: 30 %, Videа и филмови: 15 %, Социјални мрежи: 10 %.

2. прашање

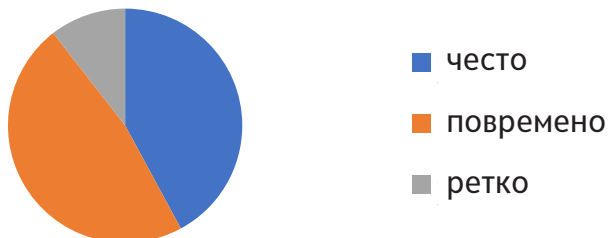
На третото прашање: Дали забележавте подобрување во социјалната интеракција на вашето дете откако почна да користи медиуми? 70 % од родителите одговорија со Да, а со Не: 30 %.

3. прашање

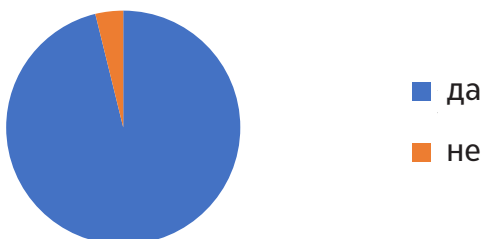
На четвртото прашање: Колку често вашето дете комуницира со други преку медиумите? Одговорите се: Често: 40 %, Повремено: 50 %, Ретко: 10 %.

4. прашање

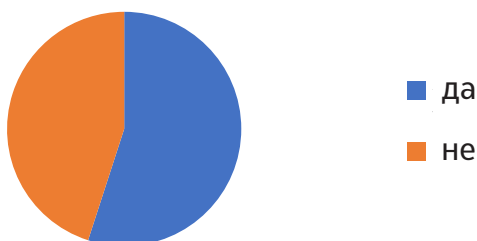
На прашањето: Дали сметате дека медиумската писменост има позитивно влијание врз учењето и развојот на вашето дете? 80 % од родителите одговараат со Да и 20 % со Не.

5. прашање

На шестото прашање: Дали сметате дека вашето дете добива доволно поддршка и обука за користење медиуми? Со Да одговараат 55 % и со Не: 45 %.

6. прашање

На последното прашање: Колку сте задоволни од начинот на кој вашето дете ги користи медиумите во учењето и развојот? Одговорите се: Многу задоволен/а: 30 %, Задоволен/а: 40 %, Незадоволен/а: 20 % и Многу незадоволен/а: 10 %.

7. прашање

Овие резултати даваат информации за употребата и влијанието на медиумската писменост кај децата со попреченост, како и ставовите и потребите на нивните наставници и родители.

ДИСКУСИИ И ЗАКЛУЧОЦИ

Многу од истражувањата наведуваат дека употребата на медиуми како што се игри, апликации и веб-страници може да им овозможи на децата со попреченост да се вклучат во различни активности и да ги подобрат нивните социјални врски. Така и овие резултати од истражувањето, докажаа дека медиумската писменост има позитивен ефект врз социјалната интеграција на децата со попреченост. Се потврдија сите хипотези во истражувањето. Децата со попреченост кои имаат пристап до разновидни медиуми и технологии за медиумска писменост имаат поголеми можност за социјална интеграција во различни заеднички активности и интеракции. Употребата на специјално дизајнирани медиумски содржини и апликации за деца со попреченост има позитивен ефект на нивните социјални вештини и вклученост во различни социјални контексти. Децата со попреченост кои имаат поддршка и обука за употреба на медиумската писменост демонстрираат поголема самоувереност и способност за успешна социјална интеракција во различни ситуации. Родителите и наставниците кои имаат позитивен став кон употребата на медиумската писменост како дел од образовниот процес на децата со попреченост имаат поголема веројатност да ги поддржат во нивната социјална интеграција и развој. Се истакнува дека резултатите од ова истражување имаат важни импликации за образовниот систем, како за родителите и наставниците кои работат со деца со попреченост. Врз основа на резултатите од прашалникот со наставниците на деца со попреченост може да се изведат следниве заклучоци: Употребата на медиумска писменост е распространета, но не е универзална. Иако значаен дел од наставниците ја користат медиумската писменост во својата настава, постои значителен број кои уште не го вклучуваат овој аспект во својата практика. Потребата за обука и поддршка е присутна во врска со употребата на медиумската писменост за децата со попреченост, што претставува предизвик за развој на практиката во образованието. Постои недостиг на ресурси и технологии како пречка во ефективната имплементација на медиумската писменост во наставата. Во целост, наставниците изразуваат позитивни ставови и перцепции за влијанието на медиумската писменост врз социјалната интеграција и учењето на децата со попреченост, што ја потврдува важноста на овој аспект во образованието. Овие заклучоци го нагласуваат значењето на поддршката и обуката за наставниците, како и на потребата за инвестиции во ресурси и технологии за успешна имплементација на медиумската писменост во образовниот процес за децата со попреченост. Врз основа на резултатите од прашалникот за родители на деца со попреченост може да се изведе следниот заклучок: медиумската писменост има позитивно влијание врз социјалната интеракција и учењето. Родителите изразуваат задоволство од начинот на кој нивните деца ги користат медиумите во учењето и развојот, што укажува на позитивни искуства и перцепции. Овие заклучоци ја потврдуваат важноста на поддршката на родителите и на развојот на образовни програми за унапредување на медиумската писменост кај децата со попреченост, што би можело да доведе до подобра социјална интеграција и успешно учење. Истражувањето потврдува дека децата со попреченост кои имаат пристап и учествуваат во различни медиумски активности имаат поголема веројатност за успешна социјална интеграција. Поддршката од родителите и наставниците, како и пристапот до специјализирани образовни ресурси играат клучна улога во процесот на развој на медиумската писменост и социјалната интеграција. Неопходност за инклузивни практики: Импликациите од истражувањето потсетуваат на значењето на инклузивните практики во образованието и општеството како целосно, што вклучува пристап до медиумска писменост за сите деца. Заклучокот е дека е потребно да се продолжи со истражување и развој на програми и

политики што ги поддржуваат децата со попреченост во нивниот развој на медиумска писменост и социјална интеграција. Со овие заклучоци, истражувањето има значителен потенцијал да влијае на практиката и на политиките за поддршка на децата со попреченост, за да овозможи успешна социјална интеграција и учество во општеството.

ОГРАНИЧУВАЊА И НАСОКИ ЗА ИДНО ИСТРАЖУВАЊЕ

Индивидуалните потреби и предизвици кај децата со попреченост треба да бидат земени предвид. Во анализата на резултатите треба да се има предвид дека потребите и предизвиците на децата со попреченост можат да бидат различни. Програмите за медиумска писменост треба да бидат приспособени за да ги задоволат индивидуалните потреби на секое дете. Потребно е континуирано истражување и подобрување на програмите за медиумска писменост за децата со попреченост. Подобро програми можат да доведат до подобра социјална интеграција и развој на комуникациските способности кај овие деца. Доколку истражувањето се прави директно со деца или лица со попреченост, истражувачите имаат посебна одговорност да ги почитуваат правата и интересите на ранливите групи во сите фази на истражувачкиот процес. Поединците кои припаѓаат на ранлива група не се секогаш во можност да ги заштитат своите права и интереси во процесот на комуникација со истражувачите. Исто така, тие може да не сакаат да учествуваат во истражувања поради стравот од изнесување на своите мислења или емоции пред други луѓе. Од друга страна, истражувањето на нивните мислења, ставови, искуства и реакции на потенцијално штетните медиумски содржини е од клучно значење за развивањето програми и конкретни активности за нивна заштита од таквите содржини и за развивање политики кои водат кон медиумски содржини во кои се почитуваат нивните права и интереси. Поради сето тоа, истражувачите кои собираат информации за медиумската писменост на ранливите групи се должни да ја приспособат постапката на информирање и на добивање согласност од нив за учество во истражувањето. Тие, исто така, треба да бидат особено внимателни да не употребуваат различни класификации, описи и термини со кои се стереотипизираат или стигматизираат припадниците на овие групи. Со овие заклучоци и препораки можеме да создадеме основа за подобрување на програмите и практиките поврзани со медиумската писменост кај децата со попреченост и да ги поддржиме во нивниот развој и интеграција во заедницата.

Литература

1. Anderson, D. R., Huston, A. C., Schmitt, K. L., Linebarger, D. L., & Wright, J. C. (2001). Early childhood television viewing and adolescent behavior: The recontact study. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 66, 1–147.
2. Buckingham, D. (2003). *Media education: Literacy, learning and contemporary culture*. Cambridge, UK: Polity.
3. Canadian Paediatric Society (2017). Screen time and young children: Promoting health and development in a digital world. *Paediatrics Child Health*, 22, 461–477.
4. Connell, S., Lauricella, A., & Wartella, E. (2015). Parental co-use of media technology with their young children in the USA. *Journal of Children and Media*, 9, 5–21.
5. Kirkorian, H. L., Pempek, T. A., Murphy, L. A., Schmidt, M. E., & Anderson, D. R. (2009). The impact of background television on parent-child interaction. *Child Development*, 80, 1350–1359.
6. Mankoff, J., Hayes, G. R., & Kasnitz, D. (2010). Disability studies as a source of critical inquiry for the field of assistive technology. Paper presented at the Proceedings of the 12th International ACM SIGACCESS Conference on Computers and Accessibility, Orlando, Florida, USA. 3-10.
7. Subrahmanyam, K., & Renukarya, B. (2015). Digital games and learning: Identifying pathways of influence. *Educational Psychologist*, 50, 335–348.
8. Михајло Лахтов, Жанета Трајкоска (2018) Прирачник за медиумска писменост за млади, за медиуми и за граѓански организации, Висока школа за новинарство и за односи со јавноста, Институт за комуникациски студии, Скопје.

Прилози

ПРИЛОГ 1

Анкетен прашалник за наставници

1. Колку често користите различни видови медиумска писменост во вашата настава со децата со попреченост?
2. Кои конкретни медиумски ресурси или апликации ги користите за да го поддржите учењето и социјалната интеграција на децата со попреченост?
3. Дали вашиот учебен материјал е приспособен за потребите на децата со попреченост, вклучувајќи го и аспектот на медиумската писменост?
4. Со кои предизвици се соочувате во вклучувањето на медиумската писменост во наставниот процес за децата со попреченост?
5. Каква поддршка и ресурси ви се потребни за да го интегрирате ефективно аспектот на медиумската писменост во вашата настава за децата со попреченост?
6. До кој степен сметате дека употребата на медиумската писменост може да има позитивен ефект врз социјалната интеграција и учењето на децата со попреченост?

ПРИЛОГ 2

Анкетен прашалник за родители

1. Колку често вашето дете ги користи следниве медиуми: компјутери, таблети, паметни телефони?
2. Кои видови медиуми претпочита вашето дете?
3. Дали забележавте подобрување во социјалната интеракција на вашето дете откако почна да користи медиуми?
4. Колку често вашето дете комуницира со други преку медиумите?
5. Дали сметате дека медиумската писменост има позитивно влијание врз учењето и развојот на вашето дете?
6. Дали сметате дека вашето дете добива доволно поддршка и обука за користење медиуми?
7. Колку сте задоволни од начинот на кој вашето дете ги користи медиумите во учењето и развојот?

Автор

МАРИЈА ДАВЧЕВСКА

Марија Давчевска е Специјален едукатор и наставник-ментор која учествувала на повеќе од шеесет семинари, конгреси, симпозиуми и конференции во земјата и странство од областа специјалното образование, инклузивното образование и поддршка на училиштата да создадат инклузивна средина за учење. Автор е на повеќе од 30 трудови во домашната и странската периодика од областа на специјалното и инклузивното образование. Има искуство во спроведување развојни проекти од областа на инклузија, социјална инклузија, дискриминација како и организирање и подготовка на работилници, обуки и настани за наставен, стручен и помошен кадар, ученици, стручни служби од основни и средни училишта на полето инклузијата и вклученост во општеството, како и искуство во работа со претставници на граѓанскиот сектор. Таа е и добитник на признанието „9 ноември“ на град Велес во 2022 година за посебно ангажирање и придонес во унапредување на воспитно-образовната дејност за ученици со попреченост.